

VRBASKI DAJAK – ČAMAC

Uputstvo za gradnju

projekt, konstrukcija, materijal, savjeti

Ejub Tafilović – Bubo

”Dajak je vrsta čamca koji se koristi na rijeci Vrbas, na području Banja Luke. Čamac je ranije korišten u trgovačke svrhe, za prijevoz robe sa obale na obalu, i uzvodno i nizvodno. Vrijednost ove trgovine veže se uglavnom za lokalno stanovništvo.

Pretpostavlja se da je specifičan način vožnje čamca na Vrbasu proistekao zbog konfiguracije korita rijeke, koja je u Banjoj Luci još uvijek planinska, brza i najvećim dijelom plitka, sa kamenim i stjenovitim (sedra) dnom. Iz toga je upravo proistekla konstrukcija čamca, dugog, uskog i plitkog gaza, kako bi u praksi savladali brzake Vrbasa. Plićaci ne dozvoljavaju upotrebe motornih čamaca, a brzina rijeke onemogućava korištenje običnih čamaca.

Sam čamac, još od svog postanka imao je specifičan izgled i oblik trupa, prilagođen brzom Vrbasu. Dužine su varirale od šest do devet metara, a širine od 70 do 100 centimetara, u zavisnosti od namjene i majstora koji ga je pravio. Težina je varirala, od 120 do 180 kilograma, zbog katrana kojim je čamac premazivan radi zaštite.

Dajak je naziv obrađenog komada drveta kojim se gura čamac. Upravo taj komad drveta, po kojem se naziva čamac, služi za odgurivanje, daje čamcu potrebno ubrzanje za rijeku, a koristi se zbog relativno male dubine gdje veslo ne bi bilo od pomoći.

Čamci sa dajakom, uz izvjesne prepravke i dorade, u kasnijim šezdesetim godinama dobijaju savremen izgled. Najupečatljiviji detalji su korman (krma) i špic, koji se obično izrađuju od jednog komada drveta.

Prije i poslije Drugog svjetskog rata čamac je bio statusni simbol porodice koja ga je posjedovala i pokazatelj imućnosti vlasnika. Baš zbog te stvari vrbaski čamac je duboko usađen u kulturno naslijeđe Banje Luke, što je ukupno donosilo posebnu popularnost dajakašima, a samim tim i njihovu porodicu činilo poznatom.”

Izvor: Wikipedia <http://sr.wikipedia.org/wiki/Dajak>

Vrbaski dajak – čamac je oduvijek nezvanični simbol grada na Vrbasu, jer u svom autentičnom izgledu postoji samo u tom gradu.

Dužinu čamca individualno određuje graditelj čamca. Mnogi kažu čamac je čamac, ali ipak ima razlike, kao kod auto gume. Što je guma šira auto bolje prijanja uz tlo, auto je stabilnije ali povećava se otpor. I povećava se potrošnja goriva. Kod tanke gume je obrnuto. Znači, treba naći neku, zlatnu sredinu.

Iskustvom su ljudi došli do spoznaje da je dužina čamca između 6 i 7 metara, a širina između 70 i 90 cm. Govorim o čamcima za zabavu i razonodu i da isti primi optimalni broj putnika, (4-6). U moje vrijeme čamci su služili za serenade, teferičenje pa i roštiljanje. Naravno i za ašikovanje.

Kad su se počele organizovati trke čamaca, onda je čamac dobio neke nove dimenzije i zahtjeve. Postao je lakši i kraći, drugim riječima, za 2 osobe.

Uvijek je postojala dilema: da li graditi čamac samo za 2 osobe (oko 4,5 - 5 metara), jer tad je najmanji problem da nabavite dasku. Ili graditi malo veći čamac, koji ima svoje performanse za lakše upravljanje, bez obzira na malo veću dužinu i za malo veće društvo u njemu.

Ja bih se uvijek opredjelio za dužinu čamca od oko 6,20 metara, bez dužine špica. Znači, sa špicom bi ukupna dužina bila oko 6,60 -6,70 metara. (Mada su u moje vrijeme čamci bili dugački oko 7 – 7,50 m, sa špicom).

Jedan od najboljih čamaca sa tako dobrim performansama bio je ZICIN čamac (bez imena), ukupne dužine 7,20 metara (sa špicom), sa kojim je Sejfudin Odošić osvojio mnoge pobjede.

Isto tako dobar čamac je bio DOLAC, nešto preko 6,50 metara (sa špicom) i neprikosnovenim vozačem i pobjednikom, Ibrahimom Kršlakom. Mislim da se ta vremena nikad neće, niti mogu ponoviti. Da ne nabrajam čamce poznatog graditelja Hakije Ljubovića i Ibrahima Sačića.

Ako imate namjeru graditi dajak čamac, normalno je da prvo razmišljate o dasci za čamac.

Čamac gradimo od jelovine, zato što je to lagano drvo. Iako je moguće graditi čamac od bilo koje vrste drveta, plastike ili lima.

Potreban materijal za gradnju čamca:

1. 2 daske colarice (25 mm) za stranice, po mogućnosti širine 32-35 cm, dužine 620 cm (poslije hoblanja daska je 22-23 mm),
2. 3 daske za pod (25mm), širine 25-30 cm, dužine 620 cm,
3. 1 daska za lajsne (25mm), širine 15-20 cm, dužine 620 cm,
4. Letva 3x5 cm za pod, 25-27 dužnih metara,
5. 2 komada tvrdog drveta za korman i spic čamca. (To može biti hrastovina, orah, jasen, drača ili bilo koje tvrdo drvo).
6. Hrastove letvice za pod, 10x3 mm, oko 12-15 m,
7. Željezo vinkl 35x35 mm ili 40x40 mm,
8. Šarafi za vinkl,
9. Boja za čamac,
10. Lak za čamac,
11. Ulje za impregnaciju,
12. Bitumen (katran) ili tečni katran za zaštitu poda,
13. Ekseri 28x50 ili 28x60,
14. Špahtl kit za drvo,
15. Kudelja za pod.

Znači, prvi korak je otići u prodavnicu gdje prodaju dasku i dogovoriti kupnju daske dužine 6 ili nešto više metara (6,20 - 6,40 m). Daska treba da je prve klase, bez crnih frševa - čvorova, (mada današnja ljepila čuda čine).

Za jedan čamac treba imati najmanje 6 dasaka: 2 daske za stranice , 3 daske za pod i jedna daska za lajsne na stranicama. Ostatak može biti 4-ta daska za pod, ako treba.

Uz pretpostavku da ste nabavili potrebnu gradju (dasku za čamac), odmah zaboravite da pravite čamac poslije kupovine!! Zašto? Iz jednostavnog razloga: daska mora biti potpuno suha, jer tada upija najviše lanenog ulja (firnajza). Tako produžavamo vijek čamcu za koju godinu više.

Daske treba "lagerovati" na prozračnom mjestu, sa letvama izmedju dasaka i pokriti da kiša ili snijeg ne vlaže gradju. Jedno od boljih rješenja je tavan, mada ne smije biti prevruće, jer tad daska puca.

Znam da mnogi koji žele graditi čamac hoće da imaju tačan projekt za gradnju čamca. To nije nikakav problem, ako želite graditi čamac striktno određene dužine. Ali ako ste nabavili dasku 5,90 m ili 6,10 m ili 6,30 m, šteta je odbaciti 20 ili 30 cm pa da onda gradite čamac od tačno 6,00 metara. Medjutim, postoje neke konstante koje se ne mjenjaju, (mada i tu pojedini graditelji variraju u 1 - 3 stepena). Nagib stranica je 80 stepeni, u odnosu na pod čamca. Možemo reći i 100 stepeni, na suprotnu stranu.

Znači, kad pravite "rebra" čamca, imajte to na umu, kao i nagib kormana i špica. Sve to naravno, radimo pod istim uglom.

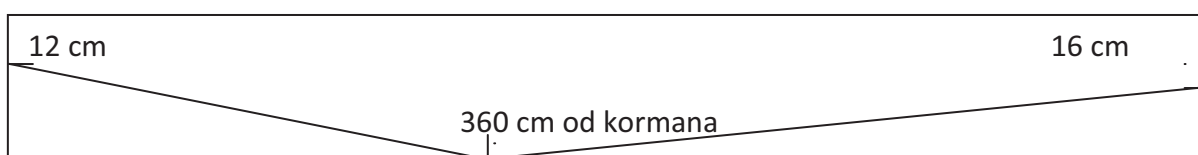
U ovom slučaju sam stavio 3 rebra za čamac, mada nije loše raditi ni sa 4 rebra, ali onda vinkl može biti 30x30 mm ili 35x35 mm.

Rezanje stranice čamca

Na takozvane "koze" se postavi daska koja ce biti stranica čamca, a na mjestu gdje će biti korman, obilježi se 16 cm od gornje ivice daske. Na strani gdje će biti špic obilježi se 12 cm od gornje ivice, te od sredine daske obilježimo 50 cm prema špicu. Zakuje se po jedan ekser na obilježena mjesta.

Sad nam je potrebna jedna tanka letva, nešto duža od stranice ili iste dužine. Zakačimo je sa gornje strane obilježja sa strane i sa donje strane dole, te obilježimo gdje ćemo rezati.

Kad smo odrezali dasku, pristonimo drugu stranicu na ovu koju smo rezali i obilježimo tako, da će obje stranice biti indentične.

Sigurno se pitate zašto nismo bilježili ovo donje obilježje na sredini daske?

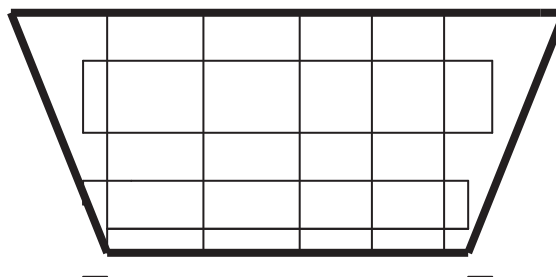
Na sredini daske, gdje je čamac najširi, dolazi srednje "rebro" a težište daske smo pomjerali zbog vozača čamca. Naime, kad vozač čamca stane na kraj čamca i ako je on u 100% ravnoteži, onda korman zbog težine vozača potone dublje u vodu, i tad je teže voziti. Najidealnije je kad vozač čamca stoji u čamcu tako, da tad korman ulazi u vodu 1-2 cm. Kad ima suvozača u špicu, da korman samo klizi po vodi.

Prvo napravimo korman i špic čamca. Korman može biti raznih širina, ovisno koji komad tvrdog drveta smo nabavili. U nacrtu je 18 cm, mada nije pogrešno ni 20 cm ili 25 cm, samo je udobniji kad sjedimo.

Koristimo bilo koje tvrdo drvo: HRAST, BAGREM, DRAČA, ORAH, JAVOR, JASEN. Mora biti tvrdo drvo, iz razloga da kad spojimo daske čamca sa špicom i kormanom ekserima, nema mogućnost da se rastave.

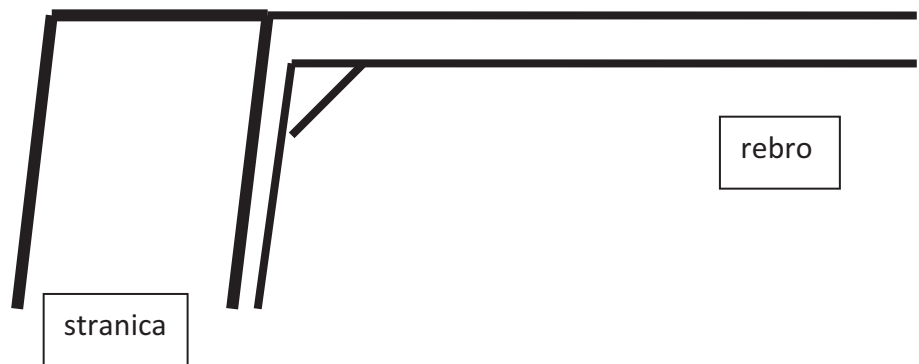
Prije nego što spojite stranice čamca sa špicom i kormanom, napravite "surogat", to jest zamjenu za srednje rebro.

Pravi se od dasaka i postavi u sredinu stranice, plus 5-6 cm desno, lijevo, zato što će u sredinu doći srednje rebro od vinkla.

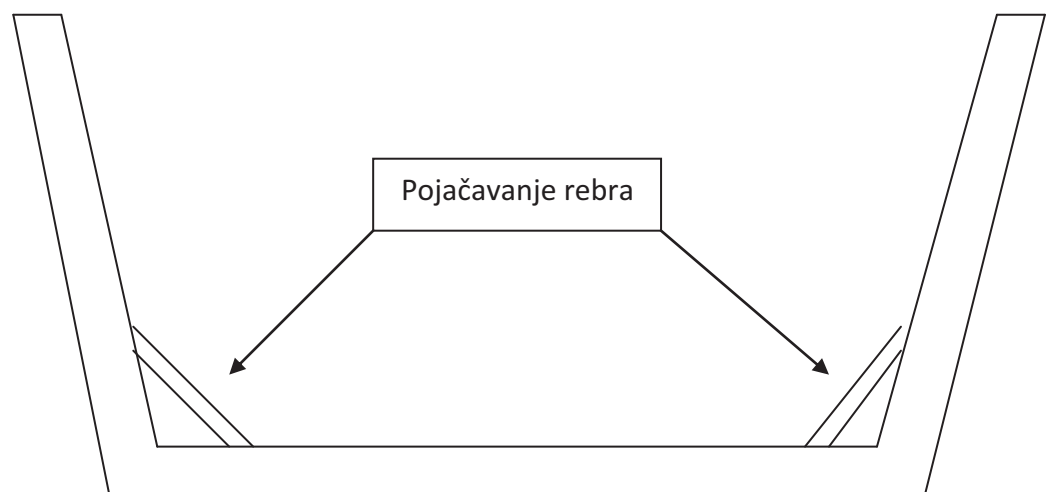

Kad ste spojili korman i špic, stavite drveno rebro na njegovo mjesto i pričvrstite ga za stranice. To se obično radi sa 2 eksera sa jedne i druge strane, ali znam majstora koji nije želio da buši stranicu čamca, pa je štrikom ili debljom špagom spajao drveno rebro sa stranicama.

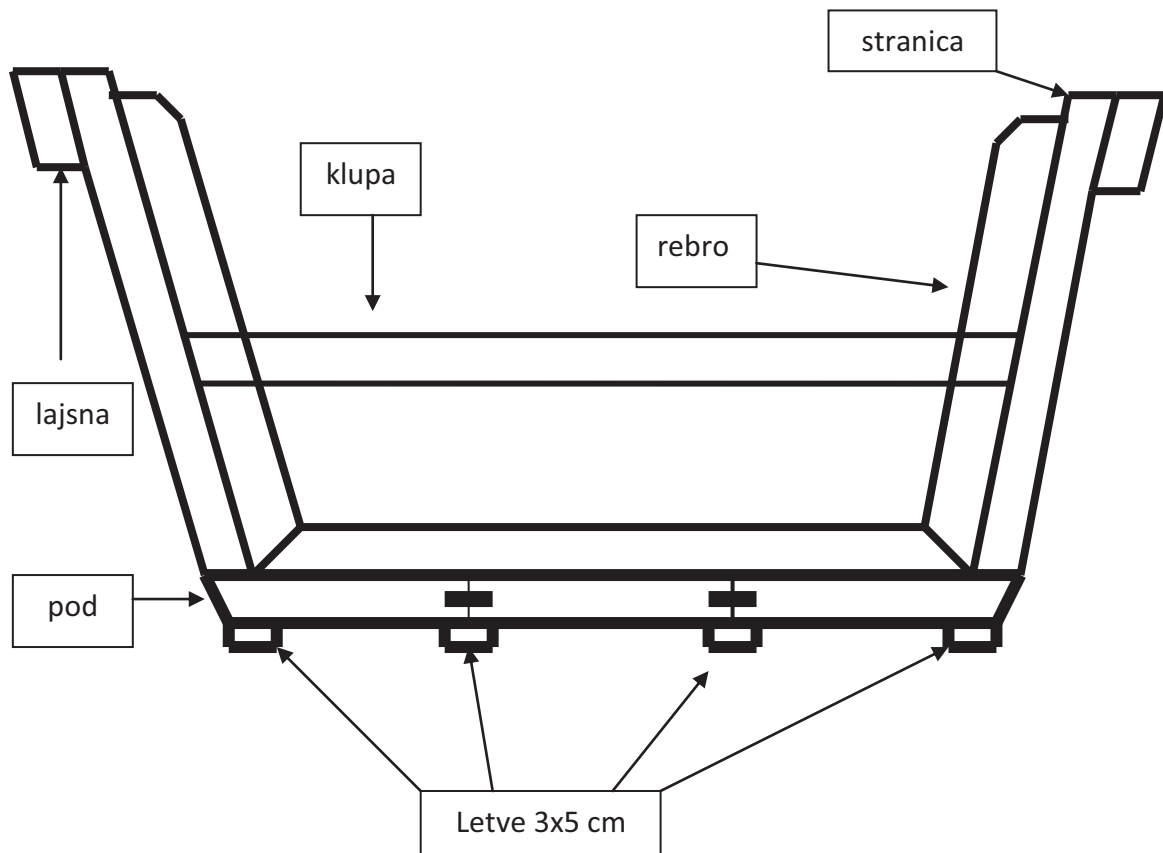
Sad možete postaviti rebra na svoja mjesta, ali prije toga ohoblajte donji dio stranica da budu u istoj ravnini sa rebrima.

REBRO čamca

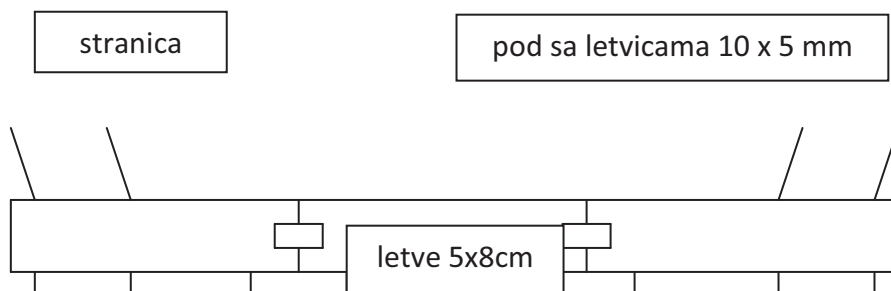
PRESJEK čamca

Spajanje poda sa stranicama

Ako su u pitanju 3 daske za pod, onda se srednja daska "nutuje" sa obje strane, a druge dvije samo sa unutrašnje strane. Pravimo utor 5 x 5 mm.

U te utore se stavljaju letvice od tvrdog drveta, dimenzije 10 x 5 mm (mogu i jelove). Kad se pričvrsti pod za stranice, onda se u sastave poda stavlja kudelj. Znam da su mnogi gradili čamac i bez ovih letvica.

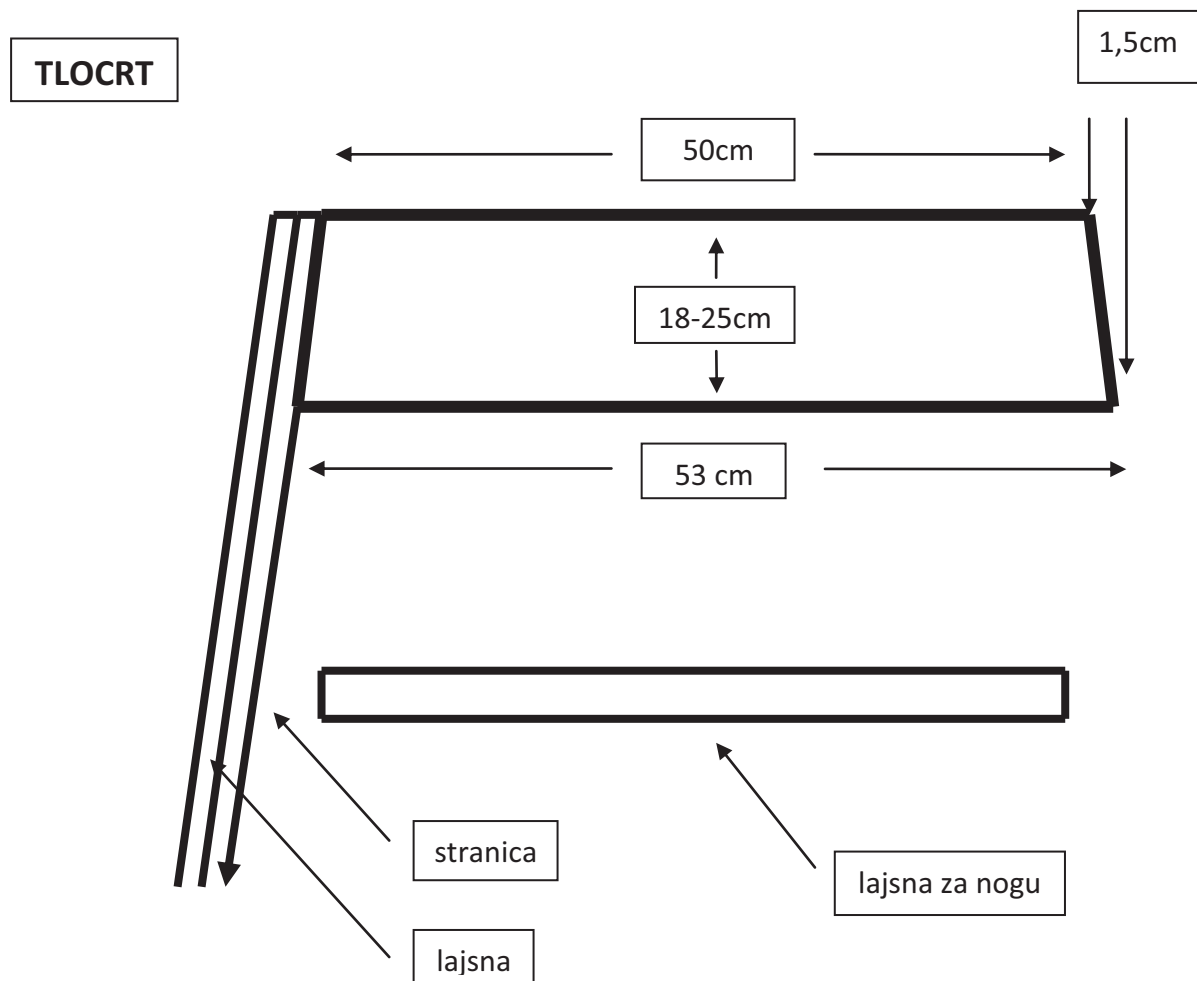
Obično se čamac dobro natopi firnajzom, to jest lanenim uljem, ali danas postoje razna ulja za drvo. Nije potrebno da čovjek štedi na ulju, zato što od tog ovisi dugotrajnost čamca i količina vode koju čamac upija kad se spusti u vodu. Drugim riječima, više ulja - dugotrajniji i lakši čamac.

Čamac se obično dva puta farba, dva puta šmirgla, dva puta kituje i jednom lakira. Ako sve ovo uradite, imat ćete čamac najmanje 10 godina.

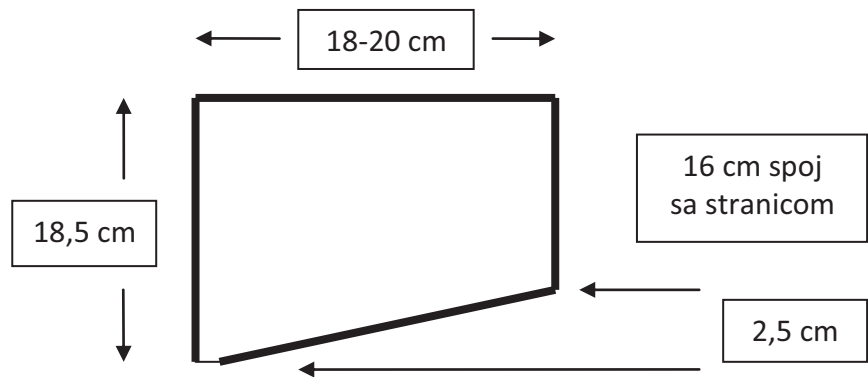
Lajsne čamca su 7-8 cm široke.

Imamo više mogućnosti zaštite poda čamca: katran kojeg topimo (takozvani tečni katran) i koji nanosimo četkom ili bili koje sredstvo koje spriječava da čamac upija vodu. To može biti i bilo koja farba kojom se farbaju brodovi i riječni čamci širom svijeta.

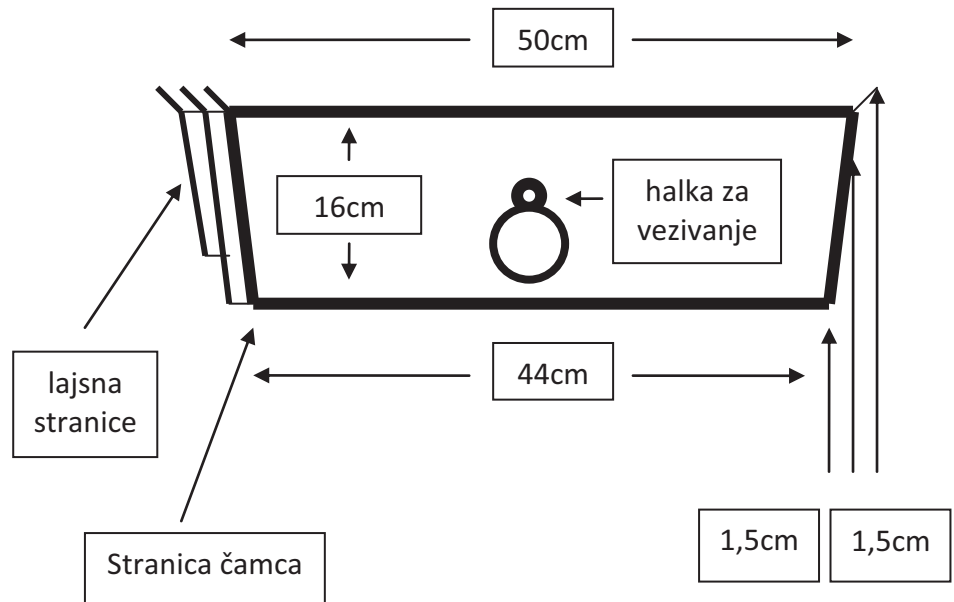
KORMAN čamca

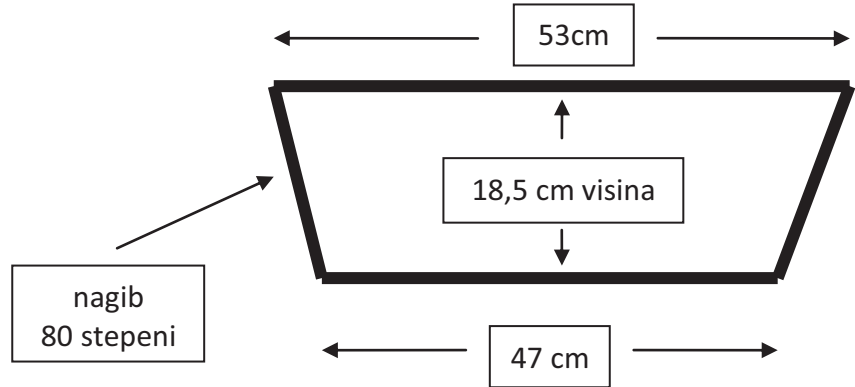
PROFIL

Pogled sa zadnje strane čamca

Pogled iz čamca

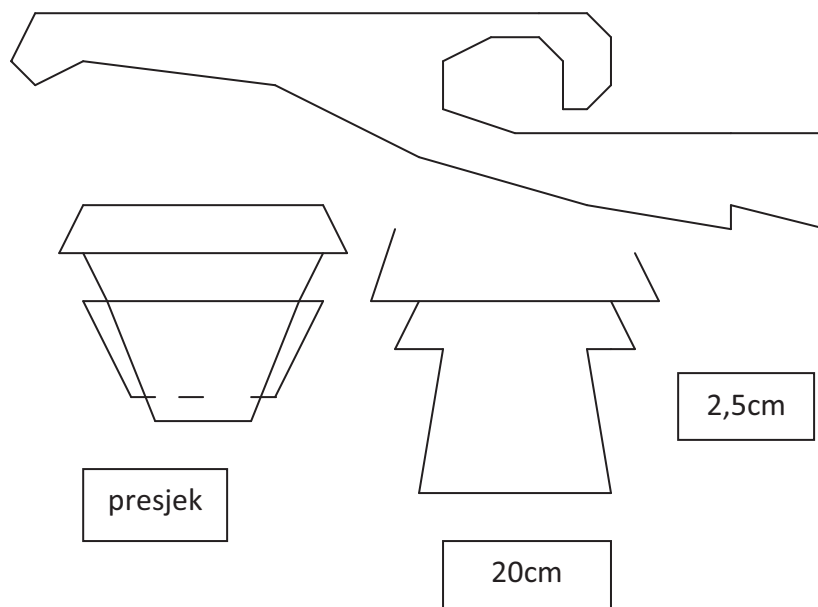

Jedna napomena za korman: uvijek je bolje da je korman koji centimetar širi, jer je za sjedenje udobniji. Zato sam stavio dimenziju 18-25 cm, ovisno o gradji koju smo nabavili. Ako vam je poteškoća nabaviti veći komad tvrdog drveta, nemojte mnogo razmišljati, jer se i špic i korman mogu raditi iz dijelova.

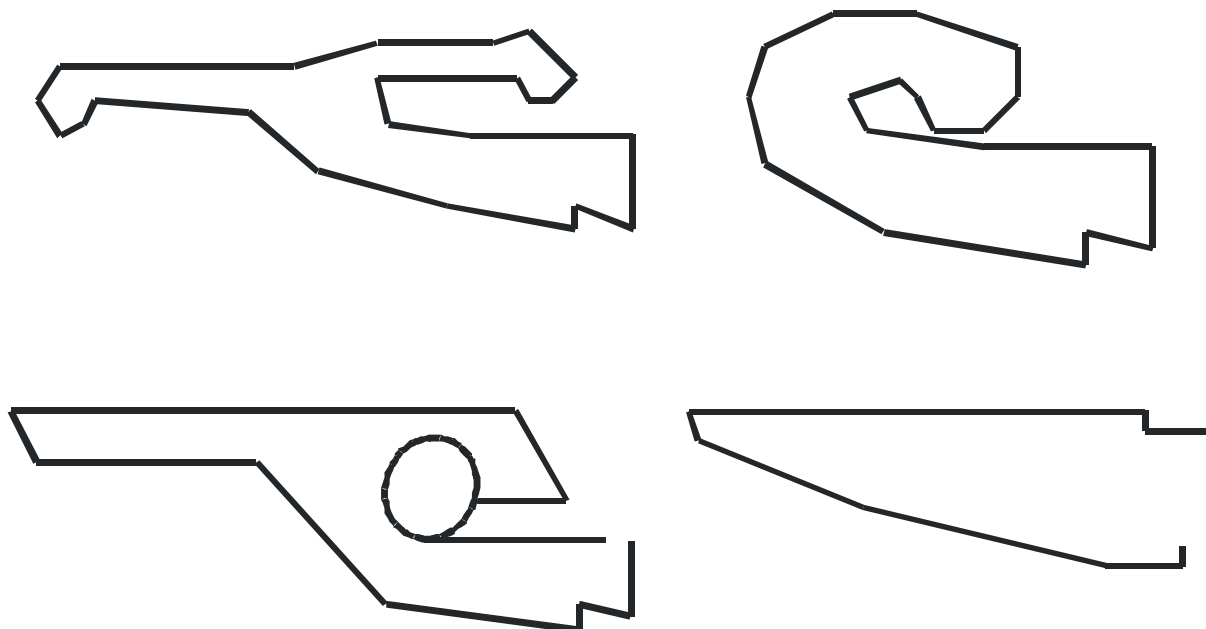
U prodavnicama gradje prije je bila takozvana "madra", to je hrastova daska debljine 7 cm. Mnogi čamci na taj način su dobili svoje špicove i kormane.

ŠPIC čamca

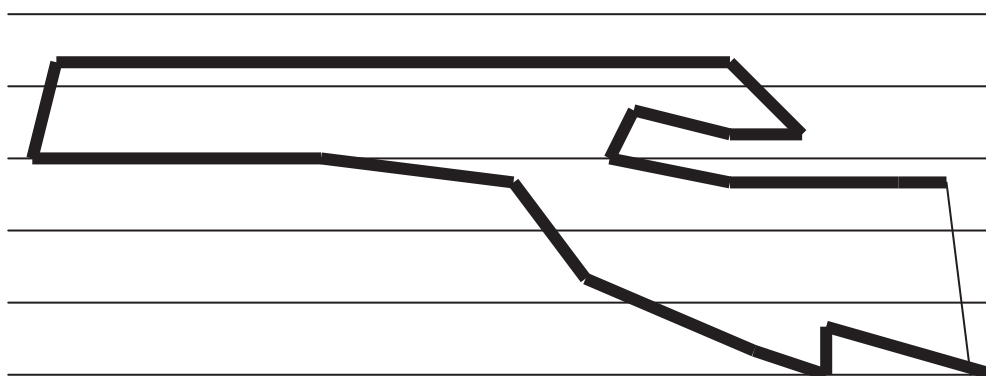
Špic čamca može biti bilo kojeg oblika. Kao pačija glava, kao poluokrugao ili samo da ide u špic. Važno je da napravite dobar spoj između stranica i glave čamca.

ŠPIC čamca, nekoliko ideja

Uglavnom da se zna, špic se može raditi iz 2, 3 ili više dijelova, jer je jednostavnije nabaviti gradju. Primjetili ste da su danas špicevi čamaca mnogo tanji, nisu tako masivni kao nekad, prije 30-40 godina.

DAJAK

Potrebna dužina dajaka iznosila je 3,5 do 5 metara, zavisno od toga kako je rijeka Vrbas varirala tokom dana (zbog centrale u Jajcu). Obično je svaki čamac imao dva dajaka. Medjutim, u današnje vrijeme se koristi jedan dajak, dužine oko 4 metra.

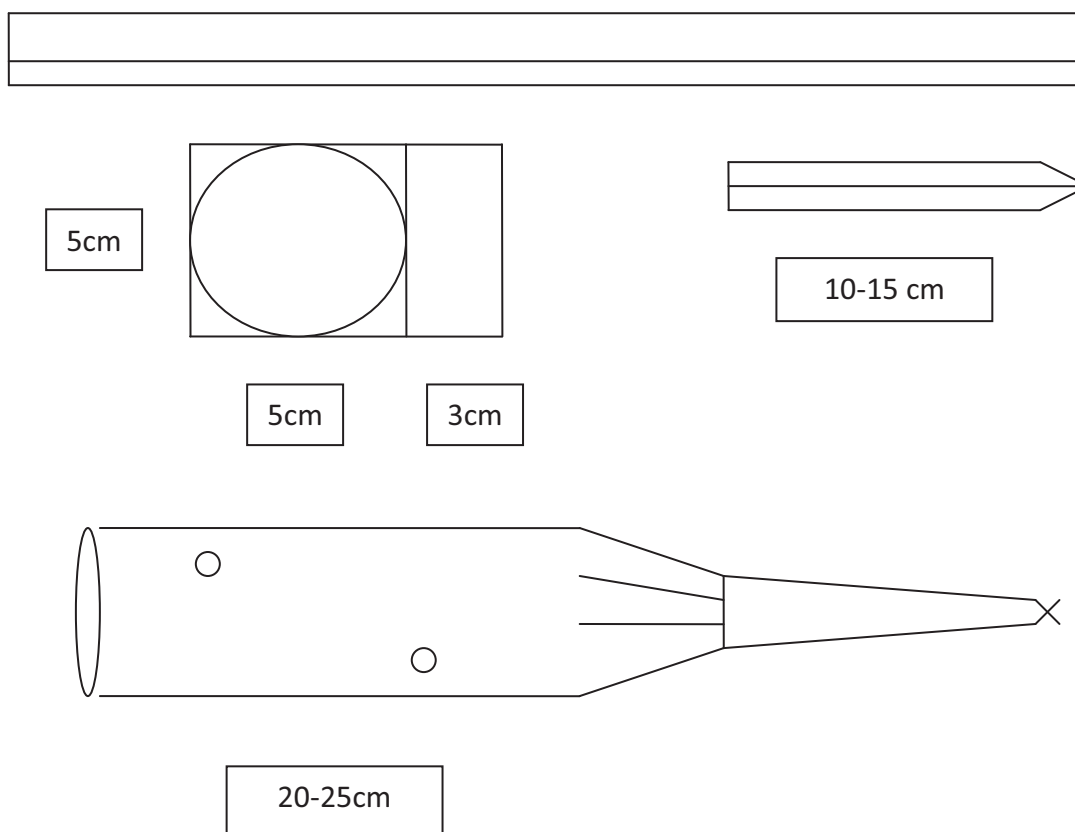
U stara vremena bilo je veoma teško doći do dobrog dajaka. Zašto? Prvo trebalo je otići u šumu, odabrati bor ili jelu visoku 6-7 metara. Svakako smo se snalazili ali najčešće se išlo u Skender Vakuf. I moralo se dobro platiti, zato što je zabranjeno sjeći tako mlado drvo. Dosta dajaka je dolazilo i sa Šehitluka.

Dajak se morao vezati za neko visoko drvo i donji kraj opteretiti sa teretom tako da, dok se suši nekoliko mjeseci ili godinu dana, nema mogućnost krivljenja. Kad se završi taj proces, dajak se ohobla i stavi štica.

Danas je to mnogo jednostavnije i jeftinije. Uzme se štafla 5x8 cm, koja nema crnih frševa i odrežu se 3cm, tako da dobijemo 5x5 cm štaflu koju hoblamo.

Štica, to jest željezni dio, se pravi od željezne cijevi za skelu (gradjevinska skela), unutrašnjeg profila 48mm. A sam špic od majzla (dlijeta) za beton ili kamen, koji se navari na pomenutu cijev. Dajak bi trebao imati profil oko 3,3 cm pri završetku, to jest na drugoj strani od štice.

Drugi način je da posječemo potpuno ravnu jelu, visine oko 5 metara, i poslije obradimo za dajak. Tako obradjena se objesi, opterećena utegom od 10-15 kg, da se osuši i da se ne iskrivi.

Kako sam već spominjao svijet, svima je poznato da je Vrbaski čamac specifičan i prilagodjen Vrbasu. Mnogi sigurno ne znaju da je jedan naš sugradjanin, prije mnogo godina, vozio čamac pomoću jednostavne prilagodbe, malom "pentom", to jest vanbrodskim motorom od 4 KS.

Ovo kažem iz tog razloga što mnogi mogu i na taj način koristiti čamac po jezerima širom svijeta. U razvijenim zemljama nije dozvoljeno koristiti dajak sa špicom, jer to uznemirava i uništava floru i faunu. Možete koristiti veslo ili motor.

Uz svesrdnu pomoć mog prijatelja Faika Gotovuše, u prilogu ovog teksta imate nacrt za gradnju čamca duzine 6,20 metara (bez dužine špica). Ukupna dužina čamca, sa špicom, bila bi 6,60 metara.

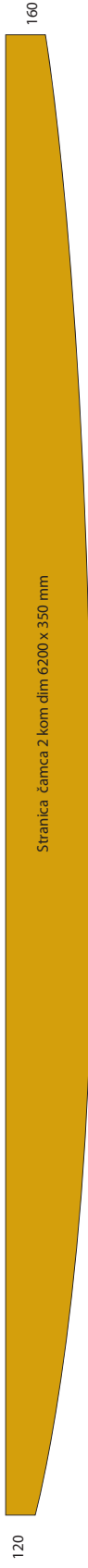
Ako se odlučite graditi čamac i imate neke nejasnoće, slobodno se obratite za eventualni savjet. Ako se odlučite graditi maketu čamca, ponudjene proporcije umanjujte do veličine koja vam odgovara.

Želja mi je bila da što veći broj zaljubljenika u Vrbaski camac izgradi isti, kao maketu ili u naravnoj veličini.

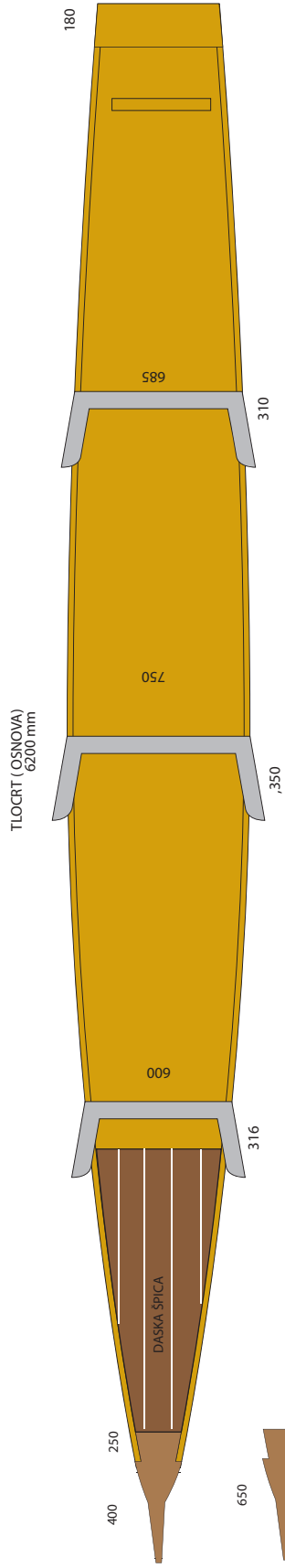
Bubo iz Dolca

tafilovic@hotmail.com

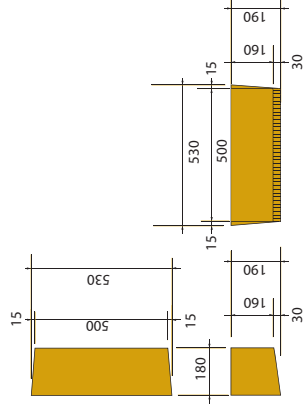
GOTOV CAMAC

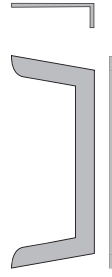
BOKOCRT (POGLED SA STRANE)

Korman

REBRO 3 kom

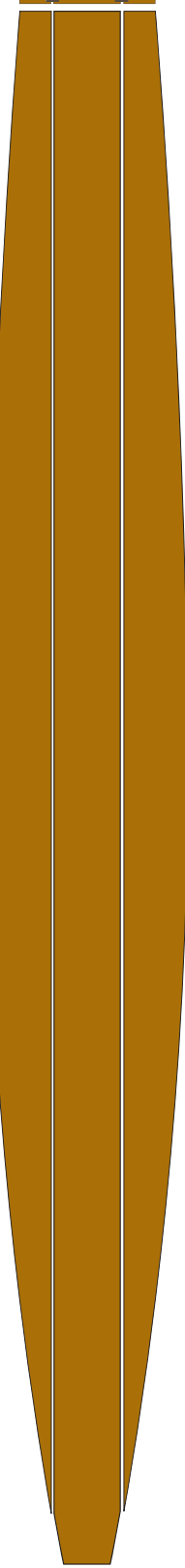

L-profil 40 x 40 mm

SATAVLJANJE PODA

LETVE 4 kom cijelom duzinom camca 50 x 30 mm

POD

Dajak 400 cm

Štica 20 + 15 cm

Veslo 120 cm

ca 60 cm

Konstrukcija:	Taflović Ejub - Bubo
Crtez:	Faik Gotovusa
	VRBASKI CAMAC